

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų
ministerijai

2026 m. vasario 2 d., Nr. 26-012VK

Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai

DĖL VYRIAUSYBĖS NUTARIMO DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2023 M. BIRŽELIO 28 D. NUTARIMO NR. 512 „DĖL NACIONALINIŲ KONTROLĖS PRIEMONIŲ TAIKymo PAGAL REGLAMENTO (ES) 2021/821 7 IR 9 STRAIPSNIUS IR REGLAMENTO (ES) NR. 833/2014 12G STRAIPSNIŲ“ PAKEITIMO PROJEKTO

Lietuvos verslo konfederacija (LVK), viena didžiausių verslo organizacijų Lietuvoje, teikia nuomonę dėl Vyriausybės nutarimo dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. birželio 28 d. nutarimo Nr. 512 „Dėl Nacionalinių kontrolės priemonių taikymo pagal Reglamento (ES) 2021/821 7 ir 9 straipsnius ir Reglamento (ES) Nr. 833/2014 12g straipsnį“ (toliau – Nutarimas) pakeitimo projekto (toliau – Projektas).

LVK iš esmės nepitaria siūlomai įvesti naujai nacionalinei kontrolės priemonei ir vertina ją kaip perteklinę ir neproporcingą. LVK laikosi nuomonės, kad ji neužtikrintų didesnio saugumo, bet galėtų reikšmingai pakenkti kai kurių pažangių įmonių eksporto konkurencingumui ir sukurti papildomą teisinį neapibrėžtumą, kuris apsunkintų įmones vykdyti ilgalaikius sutartinius įsipareigojimus.

1. Siūloma nacionalinė kontrolės priemonė nėra taikoma nė vienoje ES šalyje ir dėl to būtų efektyvi

Pirma, nacionaliniu lygiu taikoma sankcija sukurtų prekybos sąlygų arbitražą tarp Lietuvos ir kitų ES šalių. Projekto lydraštyje aiškiai pripažįstama, kad licencijavimo tvarka įprastoms didelio prioriteto prekėms nėra nustatyta nei vienoje ES valstybėje narėje. Dėl nacionaliniu lygiu priimtų sprendimų Lietuvos eksportuotojai atsidurtų nepalankioje padėtyje, lyginant su konkurentais kitose ES valstybėse narėse, kur analogiškų reikalavimų ir papildomo licencijavimo nėra. Nacionalinių licencijų tvarka neatitinka bendros ES rinkos veikimo principų – tos pačios prekės be jokių kliūčių galėtų būti eksportuojamos iš Latvijos ar Lenkijos be jokių papildomų licencijų, kai tuo tarpu iš Lietuvos – ne. Tai, beje, neužkirstų kelio piktybiškai sankcijas apeinančioms įmonėms eksportuoti prekes iš pvz. Lenkijos ar Latvijos.

Antra, pabrėžtina, kad Lietuva, kaip ES valstybė narė, yra delegavusi savo prekybos politikos funkciją Europos Komisijai. ES prekybos politika grindžiama, visų pirma, rinkų atvėrimo principu. Vadovaujantis šiuo principu, ES turi eilę prekybos susitarimų su trečiosiomis šalimis. Nauja nacionalinė sankcija, taikoma išimtinai tik Lietuvos, būtų taikoma ir eksportuojant į šalis, su kuriomis ES turi laisvosios prekybos susitarimus. Nacionalinis vienos valstybės režimas, nukreiptas plačiai į trečiąsias šalis, sukurtų vienašales netarifines kliūtis trečiųjų šalių atžvilgiu, įskaitant ir tų, su kuriomis šiuo metu yra aktyviai deramasi dėl laisvosios prekybos susitarimų.

2. Projektas yra ydingas teisinio aiškumo požiūriu. Papildomas licencijavimas, jeigu neišvengiamas, turėtų būti maksimaliai greitas, o sprendimai dėl licencijų išdavimo – aiškiai apibrėžti

Pirma, Projekto lydraštyje teigiama, kad siūlomo reguliavimo tikslas – nustatyti efektyvią eksporto kontrolės sistemą padidintą riziką keliančioms įprastoms didelio prioriteto prekėms. Visgi, iš Projekto formuluočių kyla klausimas, ar „padidinta rizika“ bus nustatoma konkrečių į sankcijų reglamentų priedus įrašytų prekių atžvilgiu, ar eksporto šalių atžvilgiu, ar šių dviejų elementų kombinacijos atžvilgiu. Šiuo aspektu Projektas turėtų būti tikslinamas.

Antra, Projekte numatyta, kad Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymu tvirtinamas sąrašas būtų sudaromas atsižvelgiant į (i) Muitinės departamento teikiamą informaciją apie įprastų didelio prioriteto prekių eksporto į trečiąsias šalis rizikos analizę; (ii) Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos pateiktus duomenis bei (iii) informaciją apie trečiąsias šalis, į kurias įprastų didelio prioriteto prekių eksportas kelia rizikas. Tokie kriterijai ne tik nėra konkretūs, tačiau kelia eksportuotojams pagrįstų abejonių dėl praktinio jų taikymo, objektyvumo ir teisėtumo. Projekto 6.3.3 punkte numatyta, kad būtų tvirtinamas prekių sąrašas, tačiau iš Projekto nėra aišku, kokią reikšmę jų nustatymui turės Muitinės departamento ir Užsienio reikalų ministerijos pateikta informacija apie eksporto šalis ir srautus. Kadangi nėra numatyta aiškūs vertinimo kriterijai ar metodika, kuria bus grįstas Strateginių prekių komisijos sprendimas dėl „rizikingų“ šalių ar prekių identifikavimo, kyla nekokybiškų, nepagrįstų ir diskrecinių (angl. *arbitrary*) sprendimų rizika. Tokie sprendimai kas ketvirtį sukurtų verslui riziką, kad šiai dienai teisėti sandoriai gali tapti rizikingais.

Trečia, projekte numatyta, kad Strateginių prekių komisija kas ketvirtį peržiūrėtų „rizikingų“ prekių ir šalių sąrašą. Toks komisijos sprendimų priėmimo dažnumas reikšmingai paveiktų verslo aplinką, verslo procesus, galimybes įvykdyti jau priimtus įsipareigojimus ir konkurencingumą apskritai. Didelė dalis tiekimo (eksporto) sutarčių yra ilgalaikės (dažnai metų ar ilgesnio laikotarpio), apimančios tiekimo grafikus, įvykdymo rodiklius (angl. service level agreement, SLA) ir netesybas už įsipareigojimų netinkamą vykdymą. Jei reguliavimas remtųsi kas ketvirtį peržiūrimu prekių ir šalių sąrašu, tai paverstų eksportuotojų sutartinių įsipareigojimų įvykdymą neprognozuojamu ir sunkiai įgyvendinamu. Ši rizika galėtų sukurti sutartines netesybas, reputacinę žalą ir ilgalaikį pasitikėjimo verslo partneriais iš Lietuvos kritimą. Valdant šias rizikas, teisės aktuose turėtų būti numatyti pereinamieji laikotarpiai, išimties jau sudarytoms tęstinio pobūdžio sutartims ir kiti verslo veiklos tęstinumą užtikrinantys saugikliai. Priešingu atveju kyla rizika, kad sandoriai bus perkeliama į kitas ES valstybes, kur tokių papildomų leidimų mechanizmų nėra.

Jeigu numatytas reguliavimas yra neišvengiamas, LVK mano esant būtina pildyti Projektą, aiškiai įtvirtinant „patikimo eksportuotojo“ sąvoką ir nustatant aiškius kriterijus įmonėms, kuriuos atitikus, papildomas licencijų režimas būtų netaikomas. Taip pat yra reikalingas adekvatus laikas „rizikingas“ prekes eksportuojančioms įmonėms pateikti informaciją Komisijai dėl tokio statuso gavimo. Maksimalus apibrėžtumas ir adekvatūs terminai dokumentų pateikimui dėl papildomų licencijų išdavimo ar „patikimo eksportuotojo“ statuso gavimo įmonėms yra būtinos, kad pastarosios galėtų planuoti procesus ir pasiruošti teisės aktų pakeitimams ar „rizikingų“ prekių ir (ar) šalių sąrašo papildymams. LVK vertinimu, Ekonomikos ir inovacijų ministerija turi ketinimą, kad Komisija galėtų iš esmės *de facto* tokį statusą suteikti, tačiau toks statusas turėtų būti teisiškai įtvirtintas ir Projekto tekste numatyti tokio statuso gavimo kriterijai.

Apibendrinant, susidaro įspūdis, kad tiek „rizikingiausias“ šalis ir prekes vertinsianti Strateginių prekių komisija, tiek ir komisija, kuri priiminės sprendimus dėl licencijos reikalingumo (toliau – Komisija), turės neapibrėžtą diskrecijos teisę. Tokia situacija neatitiktų teisėkūros pagarbos asmens teisėms ir laisvėms, efektyvumo ir aiškumo principų. Pažymėtina, kad Komisijos sprendimai galimai stokos teisinio pagrindo, ir todėl galės būti pagrįstai skundžiami administracine tvarka. Atitinkamai, jei vis tik ketinama įvesti naują nacionalinę kontrolės priemonę, Projektas pildytinas ir tikslintinas, numatant

aiškias metodikas, kuriomis savo veikloje vadovautųsi abi Projekte minimos komisijos priimdamos savo sprendimus.

3. Technologinių priemonių naudojimas, darantis tam tikros įrangos panaudojimą sankcijoms prieštaraujantiems tikslams negalimu, turėtų būti pagrindas papildomo licencijavimo netaikymui

Kartu su valstybės institucijomis diskutuojant dėl Nutarimo turinio, anksčiau buvo išsakyta verslo pozicija dėl nacionalinių kontrolės priemonių netaikymo įrangai, kuri techniškai neveikia sankcionuotose teritorijose. LVK vienija kelias tokias įmones, kurios šiandien į savo įrangą yra įdiegusios technines apsaugas, kurios neleidžia įrangai veikti Rusijoje ir Baltarusijoje.

Taip pat pažymėtina, kad kai kurios įmonės informacinių technologijų ir elektroninių ryšių įrangą eksportuoja savo reikmėms, kad galėtų vykdyti veiklą ir teikti paslaugas trečiosiose šalyse. Tokiais atvejais, vėlgi, nėra įmanoma, kad įranga būtų reeksportuota į Rusiją ar Baltarusiją.

Tokios priemonės yra tiesiogiai nukreiptos į galutinio naudojimo rizikos eliminavimą ir pilnai atitinka sankcijų reglamentų tikslus. Todėl papildomas licencijavimas prekėms šiais atvejais būtų perteklinis ir neproporcingas. Jeigu gamintojas/eksportuotojas technologiškai ar dėl savo veiklos specifikos eliminuoja įrangos panaudojimo Rusijoje ir Baltarusijoje galimybę ir tai pagrindžia dokumentais, turėtų būti numatyta aiški išimtis iš papildomų licencijavimo reikalavimų.

4. Papildomi komentarai dėl Projekto lydraštyje paminėtų prekių ir šalių

Kalbant apie KN 8526 prekių grupę, LVK vienija kelias įmones, kurių eksporto struktūroje didžiąją dalį sudaro būtent šios prekių grupės prekės, kitos telematikos, ryšio įrangos prekės. Jei būtų pasirinktas per platus, daug prekių apimančiais KN kodais paremtas draudimo/leidimų modelis, tai galėtų paveikti aukštos pridėtinės vertės produktus eksportuojančių įmonių konkurencingumą dėl procedūrų neapibrėžtumo.

Kalbant apie lėktuvų dalis (KN 880370), šių prekių eksportas yra itin aktualus civilinės aviacijos sektoriui Lietuvoje. Nors Lietuvoje dvigubos paskirties ar didelio prioriteto orlaivių komponentai nėra gaminami, didžioji dauguma komponentų atvežami į Lietuvą orlaiviams aptarnauti (remonto metu reikalingi komponentai), nesunaudojami ar nereikalingi, arba tie, kurie buvo nuimti, paskui suremontuoti grįžo, parduodami kitiems globaliems klientams, išvežant juos į kliento nurodytą lokaciją skirtingose pasaulio šalyse. Šiuo aspektu, Jungtiniai Arabų Emyratai taip pat išsiskiria kaip šalis, kuri yra Artimųjų rytų „transporto mazgas“ (angl. *hub*), ir Lietuvos civilinės aviacijos sektorius dalį minėtų prekių eksportuoja gavėjams šioje šalyje.

Pažymėtina, kad orlaivių komponentai ir jų eksportas yra griežtai kontroliuojami pačios aviacijos industrijos (šiai dienai veikia stiprūs KYC procesai, bei prie kiekvienos orlaivio detalės pardavimo metu pridedamas *End User Statement*, užtikrinantis atsakomybę ir perdavimą nesankcionuotoms šalims). Nauja nacionalinės kontrolės priemonė, nors ir turi gerą intenciją, tikrai stabdytų civilinės aviacijos verslą, apkrautų papildomais administraciniais kaštais ir vargu, ar duotų laukiamą rezultato, ypač turint mintyje, kad aviacija yra itin globalizuota industrija.

Dar kartą pabrėžtina, kad tarptautiniai klientai projektus ir biudžetus planuoja griežtais grafikai, o papildomos savaitės ar mėnesiai derinimo gali reikšti sandorių netekimą ir rinkos dalies praradimą konkurentams kitose ES valstybėse.

5. Dėl Projekto tobulinimo ir derinimo su visuomene

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, LVK nepitaria siūlomai naujai nacionalinės kontrolės priemonei.

Vis dėlto, jeigu jos įvedimas yra neišvengiamas, siūlome tobulinti Projektą šiais aspektais:

- 1) aiškiai nustatyti išimtį, jog technologinius ribojimus įrangos veikimui sankcionuotose šalyse įdiegusiems gamintojams (jų įrangai) nauja nacionalinė kontrolės priemonė būtų netaikoma;
- 2) aiškiai nustatyti išimtį, kad įmonėms, eksportuojančioms įrangą savo veiklai trečiosiose šalyse vykdyti, nauja nacionalinė kontrolės priemonė būtų netaikoma;
- 3) įtvirtinti „patikimo eksportuotojo“ sąvoką, numatant atvejus, kuomet reikalavimas gauti licenciją būtų netaikomas;
- 4) patikslinti, ar bus tvirtinamas „rizikingiausios“ prekės, ar šalys, ar prekių ir šalių kombinacijos.
- 5) konkretizuoti kriterijus, kuriais remiantis būtų nustatomos prekės ir/ar šalys, kurioms taikomos papildomos licencijos režimas;
- 6) detalizuoti leidimų išdavimo tvarką ir terminus (įskaitant konkrečius terminus kompetentingoms institucijoms priimti sprendimus ir kitus teisės aktus, kuriais bus įgyvendinamas siūlomas reguliavimas), sukuriant verslui aiškumą dėl proceso bei leidžiant planuoti ateities tiekimus; esant galimybei, numatyti tokių sąrašų peržiūrėjimą ne dažniau nei kartą per metus.

Taip pat pabrėžiame verslo bendruomenės lūkestį, kad siūloma nauja nacionalinė kontrolės priemonė bus išsamiai išdiskutuota ir suderinta su visomis suinteresuotomis šalimis, siekiant išvengti situacijos, kuri buvo kilusi įsigaliojus pirmajai Nutarimo versijai.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Ineta Rizgelė

Originalas nebus siunčiamas. Vilius Kriaučiūnas, el. p. vilius@lvk.lt, mob. +37067703607.